

VEĽKÉ ŠELMY NÁRODNÉHO PARKU VEĽKÁ FATRA

MONITORING VEĽKÝCH ŠELIEM

Na území NP Veľká Fatra prebieha monitoring viacerými neinvazívnymi metódami: stopovanie, vizuálne pozorovania, fotopasce a zber DNA vzoriek. Kombináciou týchto metód v dlhodobom časovom horizonte poskytuje reálne odhady početnosti populácii jednotlivých druhov veľkých šeliem.

Stopovanie sa vykonáva pomocou väčšieho počtu ľudí, ktorí majú dopredu naplánované trasy. Ak sa táto metóda opakuje niekoľko rokov po sebe dajú sa vďaka nej získať dobré odhady o početnosti vlčích svoriek.

Monitoring pomocou fotopascí je ideálna metóda na zmapovanie početnosti rysa ostrovida. Každé zviera má špecifickú škrvnitosť, ktorú si zachováva počas celého života. Na základe toho sa dajú z jednotlivých záberov presne identifikovať jedince. Táto metóda ponúka čiastkové výsledky aj pri monitoringu medveďa hnedého a vlka dravého.

Zber DNA vzoriek sa vykonáva hlavne v zimných a jesenných mesiacoch. Zberá sa trus jednotlivých šeliem, ďalej chlpy zo zárezových stromov prípadne otieracích miest. Moč pre účely DNA analýz sa dá získavať iba v čase snehovej prikrývky. Pomocou separačných laboratórnych DNA analýz sa vyselektujú jednotlivé jedince. Táto metóda je ideálna v kombinácii z foto monitoringom a stopovaním.

GPS Telemetria je invazívna metóda monitoringu, pričom zviera musí byť odchytané a opatrené obojkom s vysielacou. Táto metóda poskytuje veľmi presné informácie o pohybe domovskom okrsku a migrácii sledovaných šeliem.

Vlk dravý (*Canis lupus*) – Juraj Žiak

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) – Július Schestág

Mačka divá (*Felis sylvestris*) – Mária Apfelová

Medveď hnedý (*Ursus arctos*) – Mária Apfelová

Mačka divá – Juraj Žiak

Mačka divá je veľmi opatrná a uniká už pri najmenšom podod-
data, ktoré dospejú už po prvom roku.
po jazvecoch a liškách, prípadne v stromovej dutine, 3 – 4 mlá-
trvá až do apríla. Samica rodí po gravidite 63 – 68 dní v norách
Obdobie párenia začína vo februári a v niektorých oblastiach
deň odpočívav dutinách stromov alebo v skalných puklinách.
Cez v zime pri nedostatku potravy, samce aj v období párenia.
šim hmyzom. Jej lovecký rájón býva okolo 50 ha. Opúšťa ho len
a vtáky, no nepohrdne ani obojživelníkmi a plazmi, prípadne väč-
dza zvyšajne v noci. Jej korisť tvorí prevažne drobné hlodavce
tlachy prstových mozolov sú zreteľne oddelené. Na lov vychá-
polohe a často s ním pošvhuje. Stopa je okrúhla, pričom od-
nachádza zvyšajne 6 tmavých prstencov. Chvost nosí vo zvislej
fahšie. Má hrubý, valcovitý, tupo ukončený chvost, na ktorom sa
a mohutnejšia. Dosahuje hmotnosť do 7 kg. Samice sú o niečo

MAČKA DIVÁ (*Felis sylvestris*)

Mačka divá (*Felis sylvestris*) – Ľudovít Remeník

Mačka divá (*Felis sylvestris*) – Jakub Kubala

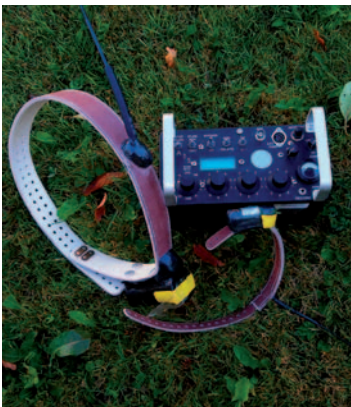
Stopa v snehu – Veronika Štetiarová

AKO SA SPRÁVAŤ PRI STRETE S VEĽKÝMI ŠELMAMI

Za určitých okolností môže nastať problém pri stretnutí
s medveďom. Vlk, rys
a ani mačka divá neúto-
čia na človeka z dôvo-
du nadmernej plachos-
ti. Pri blízkom stretnutí
s medveďom na seba
treba upozorniť hla-
som, nikdy nie však kri-
kom. Ak o vás medveď
vie väčšinou okamžite
utečie. Ak zostáva na
mieste je pravdepod-
bné, že sa jedná
o vodiacu medvedicu
a v blízkosti sú mláďa-
tá. V tom prípade po-
maly ustupujte smerom
odkiaľ ste prišli. Pri tom
nekričte nerobte prud-
ké pohyby a nepozera-
te sa medvedici do očí,
mohla by to považovať
za hrozbu. V žiadnom
prípade sa nepribližuj-

Osadenie telemetrického obojku – Mária Apfelová

Telemetrovacie zariadenie – Veronika Štetiarová

Vodopád Vrátna dolina – Juraj Žiak

Zachovávať lesné spoločensvá
s braňou a hľnou časťou
pohoria Veľkej Fatry posky-
tujú vhodné podmienky pre
všetky druhy veľkých šeliem
vyskytujúci sa v Karpatoch.
Typickými zástupcami sú
medveď hnedý (*Ursus arctos*),
vlk dravý (*Canis lupus*), rys
ostrovid (*Lynx lynx*) a mačka
divá (*Felis sylvestris*).

Technický rozvoj lesníckej
mechanizácie, rozvoj turis-
tického ruchu, budovanie ko-
munitácií a rekreačných za-
riadení nepriaznivo vplyvajú
na populácie veľkých šeliem
v celej Európe. V mnohých
krajinách západnej Európy
ľudia veľké šelmy v minulosti
úplne vyhynuli a v súčasnosti
sa snažia o ich reštitúciu.

Šelmy tvoria neodmysliteľnú
súčasť dobre fungujúcich
biotopov a ako mäsožravé
predátory stoja na vrchole
potravinovej pyramidy. Majú
v prírode nenahraditeľnú re-
guláciu, selekciu a sanitár-
nu funkciu, a tým zabezpeču-
jú stabilitu biotopov.

te k mláďatám. Nepribližujete sa k medveďom, ktoré stratili
plachosť. Môže sa jednať o poraneného jedince, alebo synan-
trópne jedince zvyknuté na ľudskú potravu, ktorú si od Vás
môžu vynucovať. Neodhadzujte odpadky a nekrmte takéto
medvede. Zabráňte tak vzniku kontajnerových medveďov
a následným problémom.

Fotopasca – Veronika Štetiarová

Skúmanky na odber DNA – Veronika Štetiarová

Kontaktná adresa

Autori textov: Ing. Veronika Štetiarová, Ing. Juraj Žiak

Autori fotografií © Mária Apfelová, Juraj Žiak, Ľudovít
Remeník, Jakub Kubala, Ivan Godál, Július Schestág,
Radovan Refkovský, Miloš Majda, Veronika Štetiarová,
SWS – Slovak wildlife society

Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica
v roku 2015

Náklad: 3 000 ks

Kontaktná adresa: Štátna ochrana prírody SR,
Správa NP Veľká Fatra, P. O. Hviezdoslava 38, 036 01 Martin
www.sopsr.sk

Publikácia bola vydaná v rámci projektu „Vypracovanie
pilotného programu starostlivosti o NP Veľká Fatra,
NP Muránska planina a CHKO Cerová vrchovina v súlade
s prehodnocovaním chránených území“, ktorý je spolufinan-
covaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci
Operačného programu Životné prostredie.

MEDVEĎ HNEDÝ (Ursus arctos)

Medveď je našou najväčšou šelmou. Dospelý medveď – samec – dosahuje dĺžku tela až 220 cm a hmotnosť až 350 kg. Samica je zhruba o polovicu menšia. Dožíva sa približne 40 rokov. Zavalité telo vytvára predstavu ťarbavého zvierata, avšak pri získavaní potravy vie byť veľmi obratný. Pri behu dokáže dosiahnuť rýchlosť až 50 km/h. Stopa zadnej laby pripomína stopu bosej nohy človeka, jej dĺžka môže merať až 30cm.

Medveď je napriek systematickému zaradeniu typický všežravec a v jeho jedálničku prevláda rastlinná zložka. Mäsitú potravu konzumuje v podobe kadáverov uhynutých zvierat. Nedokáže aktívne loviť zvieratá, ale nepohrdne mláďatami raticovej zveri. Rád si pochutnáva na púčikoch a semenách stromov, korieňkoch, hubách a bobuľkách rôznych druhov krov. Nezriedka navštevuje poľovnícke krmné zariadenia, kde vyhľadáva nepôvodnú, ale energeticky bohatú potravu.

Medveď hnedý (Ursus arctos) – Juraj Žiak

Medveď hnedý (Ursus arctos) – Juraj Žiak

Párenie prebieha od mája do júla. Medvedí samec opúšťa medvedicu približne po 3 týždňoch. Medvedica vrhá 2 – 3 mláďatá v čase zimného odpočinku, v januári až februári. Po narodení sú veľmi slabo vyvinuté a majú približne veľkosť veveričky. Samica sa o mláďatá stará do tretieho roku života. Mladé medvede majú na krku bledý obojek, pričom niektoré jedince si tento znak zachovávajú aj v dospelosti. Pohlavne dospievajú v 4 – 5 roku života.

Už v jeseni sa medvede pripravujú na zimný spánok. Prijímajú potravu na vytvorenie dostatočných zásob tuku. Brlohy mávajú väčšinou pod vývratmi, v kosodrevine, skalnej dutine, ale aj pod starým stromom s konármi. U medveďov v zime nejde o pravý zimný spánok. V teplejších zimách totiž opúšťajú brloh na kratšiu prechádzku. Na jar sa prebúdzajú k životu v marci až apríli.

Medveď hnedý (Ursus arctos) – Juraj Žiak

Medveď hnedý (Ursus arctos) – Ľudovít Remeník

Medveď hnedý (Ursus arctos) – Juraj Žiak

Medveď hnedý (Ursus arctos) – Juraj Žiak

RYS OSTROVID (Lynx lynx)

Rys je naša najväčšia mačkovitá šelma. Dospelý jedinec dosahuje až 1 m a hmotnosť až 30 kg. Samica je o niečo menšia, dosahuje hmotnosť do 25 kg. Typickými znakmi pre rysa sú belavé bokombrady na lícach, približne 4 cm dlhé čierne štetôčky na ušiach a okolo 20 cm dlhý chvost na konci s čiernym zafarbením. Srsť má žltohnedú až červenkastú farbu pokrytú škvrnami alebo rožetami (škvrnami v tvare obláčikov), niektoré jedince môžu byť aj bez typického škvrnenia.

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Ivan Godál

Mohutné nohy mu umožňujú dobre sa pohybovať aj po snehu. Za korisťou je schopný prejsť až 20 km. Teritórium rysa má rozlohu približne 20 – 60 ha, závisí od množstva potravy.

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Juraj Žiak

Loví hlavne srnčiu zver, jelienčatá, diviáčatá. Jeho korisťou bývajú aj lišky, zajace, vtáky alebo väčší hmyz. V núdežeri požíra aj zdochliny a lesné plody.

Párenie prebieha koncom zimy. Samec vy-

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Radovan Retkovský

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Juraj Žiak (fotopasca)

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Julius Schestag

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Miloš Majda

hľadáva samicu a prechodne nazývajú vo dvojici. V tomto období môžeme rysa počuť ohlasovať sa hrubým mňaukaním.

Samica približne po 70 dňoch vrhá 2 – 3 rysičatá. Pri matke ostávajú do párenia koncom zimy, keď ich samec odoženie od matky.

Rys je mimoriadne opatrné zviera, preto stretnutia s ním sú veľmi zriedkavé. Je dôležitou súčasťou prírody, v ktorej má regulačnú úlohu, pretože za obeť mu padne hlavne telesne slabšie zviera. Týmto vplýva na dobrý zdravotný stav hlavne srnčej zveri.

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Mária Apfelová

Rys ostrovid (Lynx lynx) – Juraj Žiak

VLK DRAVÝ (Canis lupus)

Vlk je naša najväčšia psovité šelma. V dospelosti vlk dorastá do dĺžky 100 – 140 cm a dosahuje až 70 kg. Sfarbenie srsti je sivohnedé v odtieňoch žltej až hrdzavej. Chrbát má tmavší s dlhšou srstou. Silné a svalnaté nohy sú dôležité pre prežitie vlka, na lov. Za korisťou je schopný denne prejsť až 50 km. Vlíčia stopa je štíhla, vpredu kužeľovito zahrotená. Vlk stúpa vždy zadnou labou presne do stopy prednej, čím vytvára jednu čiaru. Takzvané „čiarovanie“ mu umožňuje veľmi úzky hrudník.

Vlk dravý (Canis lupus) – Ivan Godál

Vlk dravý (Canis lupus) – Radovan Retkovský

Vlk dravý (Canis lupus) – Ivan Godál

Vlk dravý (Canis lupus) – Radovan Retkovský

Dokonalá organizácia svorky stojí na základoch súdržnosti a disciplíny. Na čele stojí rodičovský pár, ktorý žije v trvalom páre počas celého života.

Ak jeden z páru uhynie, svorka sa rozpadá. Každá svorka má svoje teritórium v rozsahu 40 km, v ktorom sa zdržiava a loví. Pri love vedie svorku najstarší vlk, pričom mladé vlky

Vlk dravý (Canis lupus) – Mária Apfelová

Vlk dravý (Canis lupus) – Juraj Žiak

duria zver a staršie vyčkávajú na útok. Okrem diviacej a jelenej zveri sú jeho potravou lišky, zajace, vtáky. Nepohrdne ani plazmi, malými hlodavcami, žabami alebo väčšími chrobákmi a zdochlinami, čím v prírode vykonáva sanitárnu službu.

Párenie prebieha ku koncu zimy. Od svorky sa oddeľuje rodičovský pár a taktiež pohlavne dospelé vlky. Vlíčica si potom pripravuje brloh pod koreňmi starých stromov alebo v húštinách, ktorý vystiela machom a listím. Po 9 týždňoch vrhá 3 – 10 vĺčat a pokiaľ sú malé, vôbec sa od nich nevzdáľuje. O potravu sa stará vlk. Mláďatá ostávajú vo svorke až do dospelosti, približne do konca druhého roka. V prírode sa dožívajú vlky 14 – 16 rokov.